

László Hortobágyi
A transrational (trance-rational) zene
(1990)

Ebben a világban - úgy tűnik - a zene az emberiség édes mérge, egyben eme jelenleg újra keletiesedő (kasztosodó) nyugati társadalom életérzéseinek minden más művészetnél és tudománynál érzékenyebb lakmuszpapírja.

De ez volt mindig is mióta az ember ösztön-neszezése (*libido*) okán zenél, melynek során a zenei ritmusok, az őseMBER tábortüze vagy az *acid*-partik lüktetése, de az *Ummagumma*, *Tinctoris*, *Reger*, *Vierne*, *Xenakis*, stb. művei is az agy fizikai bioáram feszültség-ingadozásait, azaz valójában a mindenkori társadalmi létet és brutalitást vagy az abból történő elvonatkoztatást-szublimálást (például rituálék) képezik le.

A szertartások és a hiedelmek az emberi agy és képzelet szimbólumteremtő ektoplazmáiként egy értelemmel belakható világ helyett léteznek: valamennyi holt nemzedék hagyománya lidércnyomásként nehezedik az élők agyára a legnagyobb közös emberi-társadalmi rossz szociális tömbje alá begyűrt individum, a bebábozott *Én*, napi-történelmi gyakorlataként.

Így például a *transrational (trance-rational)* a zene anyagában a legelidegenedettebb európai, zene-mérnöki magasművészet, az *orgona*, mint rituális építészeti elem és transzcendentális zenei instrumentum mögöttes jelentése találkozhat, a hagyományos európai kultúra felfogásban, egy másvilági, a mohamedán rituálé szellemiségével.

A *transrational (trance-rational)* zene képzelt világa megkísérli ábrázolni, ezt az egyébként teljesen nyilvánvaló lehetőséget : a kultúrák téren és időn átívelő közös gyökere nem más mint az abból a létből való *szabadulás* évezredek szublimált gyakorlata és annak kifinomult művészet-technikáinak az alkalmazása.

Ez *transrational (trance-rational)* zene lényege.

Európa mozgékony társadalmi a városállamokkal, gyarmatokkal, székesegyházakkal, örlőmalmaival és munkamegosztásával az emberi együttélés-viszony egy egészen másik útjára lép mint India mozdulatlan faluközösségekkel (*grama*) átszőtt világa, ahol a legnagyobb intellektuális

erénynek a közösségből - olykor megfelelő életkorhoz kötött - *sadhu, yoga*, és remeteként történő távozás számított, s ahol a társadalom szellemi krémje a kollektív- emberi cselekvések perifériájára centrifugálódik.

Európában a tulajdon nem más mint döntésszféra, s a döntésszféra - *ecce homo*- nem más mint személyiség(építés), tehát a birtoklás: azaz a személyes isten, a polifonikus zene, a páncélos lovag, heraldika, a katedrális és az atomtengeralattjáró. Indiában az ezer arctalan *buddha* és hindu isten és *bodhiszattva* pantheisztikus és személyes tulajdon nélküli világában az egyén számára egyetlen szabadság létezik; **a képzelt belső szabadság.**

E szabadság elérésének egyik technikája a *yoga* vagy a zene (*sangeet*), tehát az amikor az ember, az elidegenedés *möbius* „tudatú társadalmi” lényé átbucskázik a fején.

Így az emberi együttélési módok egyik legszörnyűbbikében, a korabeli indiai értelmiségnek a *yoga* vagy a zene egy fantasztikus eszköz volt arra, hogy az újjászületések borzalmas láncolatát (*samsára*) legyőzze és az alávetettség és a test és szellem legyőzésének a "helyes" életmódjával elérje-kiérdemelje, hogy erre a világra ***soha többet ne kelljen újjászületnie.***

Ez az indiai zene lényege - és nem más - ez a fantasztikusan kifinomult, ősi és eksztatikus emberi "*exodus*", amely maga a matematikai tisztaság (*rationality*) és mennyország (*trans*), ahol az abból való szabadulás megvalósult évezredek művészet technikája *Ariadné* fonalaként köti össze a látszólag idegen-ismerős, emberlakta pokol-világokat. Mindenhol és mindenkor.

Nyilvánvaló tehát hogy ha van *Pokol* akkor ott minden bizonyosan indiai zene szól amelynek, mint a gótikus katedrálisnak minden összetevő eleme racionális és mérhető, csak az egész felépítmény tökéletesen másvilági és "*transracionális* "

S miután az észak-indiai zene "nem szabad" (zeneköznyelviileg korlátozott), de előadói praxisában alapvetően improvizációs előadása végtelen teret enged a (tévesen vélt) személyiség nélküli ázsiai ember individuális önmegvalósításához - (a való világban történő kibontakozás helyett) -, így a valóság legyőzésének és az abból történő szellemi-művészeti *exodus*-nak a világon legkifinomultabb transzracionális (*transrational* vagy *trance-rational*) rendszerét valósította meg.

Ezért szólhatnak a Poklokban *hindusthan*-i zenék. (zárójelben: az igazán

"köznyelvi struktúrájú", kanonikus és ezért kevésbé elpusztítható, de a személyiséget erősen korlátozó *dravida Karnatikus* zenei rendszer erre, egy még egyetemesebb zenei-mitológikus magaskultúra-ösvényt épített ki.

S amíg az indiai zene egy évezredes fejlődésű szellemi *exodus* ebből s lakhatatlan világból, úgy a *Techno* zene hasonló attitűdje is elvezet egy zenetörténeti tényhez: míg korábban a zene a fentebb leírt és a maga kibogozhatatlan akusztikai-érzelmi-matematikai arányaival és évezredes kulturális *mém*-jeivel a szellem gyönyöre és "eksztázisa" volt, úgy ma a világi *Acid-Techno* kommercializált változata, a maga 60 Hz-es lábdobjaival és monoton, vesére ható az adrenalin termelést serkentő akusztikai masszázssával, a test és a lélek hétvégi szabadulásának és elidegenedésének a kívülről stimulált fogyasztói praxisává válik, azaz a valóság legyőzésének egy újabbkori technikája valósul meg általa.

Hortobágyinak Látászó 1990, www.guo.hu, és a "Puppies & Kittens of Budavár" website levelező tagja